

NIEUWE PUBLICATIES

Mijn stilte door Ina Vandewijer.
Uitgave van Davidsfonds/Infodok Leuven, 2008.
Bespreking door Joop Berding

Na De schaduw van de muur van Christa Laird (1989) en Mosje en Reizele van Karlijn Stoffels (1996) is Mijn stilte van de Vlaamse auteur Ina Vandewijer het derde jeugdboek over Janusz Korczak en zijn weeshuis in Warschau. Het verhaalt in de ik-vorm herinneringen en dagboek aantekeningen uit het leven van Ester, een dertienjarig joods meisje dat na de dood van haar ouders in het weeshuis wordt opgenomen. Ester spreekt niet maar schrijft, op uitnodiging van Korczak, des te meer. Op die manier verwerkt zij de gruwelijke herinneringen, niet alleen van de moord op haar ouders maar ook de dood aan tyfus van haar broertje Emil, en geeft ze betekenis aan haar nieuwe leven in het weeshuis. In dat huis maakt ze kennis met verschillende van de 200 kinderen die er in de jaren 40 woonden. Allereerst is dat Naomi die haar als ‘buddy’ door Korczak wordt toegewezen. Vanwege het ruimtegebrek slapen ze in één bed en ze delen hun dagelijkse ervaringen. Naomi aanvaardt dat Ester niet spreekt. Er zijn andere kinderen met wie Ester contact heeft, zoals Chaimek, die verliefd op haar is en met wie ze damwedstrijdjes speelt. Ze heeft veel ‘gesprekken’ met de dokter (Korczak) en met mevrouw Stefa, zijn plaatsvervanger en feitelijk leidster van het weeshuis. Korczak put veel uit zijn eigen jeugd, verzint en vertelt verhalen en zet de kinderen, ook Ester, aan tot activiteit. Het boek begint op 23 juli 1942, ‘een dag vol droevige herinneringen’ en eindigt op 5 augustus 1942, de dag van de deportatie van het weeshuis naar de Umschlagplatz. Een nawoord verhaalt van de waardige wijze waarop de kinderen met Korczak afmarcheerden. Het boek bevat een korte biografie van Korczak die is gelardeerd met enkele foto’s. Tussen de verschillende hoofdstukken zijn passende citaten uit werk van Korczak opgenomen.

Het is een buitengewoon indrukwekkend boek. Het geeft een dramatische inblik in het zieleleven van een totaal ontredder kind en van de manier waarop Korczak dit soort kinderen opving in zijn weeshuis. Op een prachtige manier zijn historische gegevens en teksten van Korczak in dit verhaal verweven. Zo komen het verhaal van de begrafenis van Korczaks kanarie, de opvoering van het toneelstuk ‘Het postkantoor’ van Tagore en de spelletjesmiddagen voorbij. Een hoofdstuk is helemaal gewijd aan een zitting van de kinderrechtbank en geeft op prachtige, zij het uiteraard speculatieve, wijze weer hoe dat in zijn werk ging. Opvallend genoeg krijgt de gedagvaarde jongen artikel 1000 aan zijn broek, met andere woorden de zwaarste straf. Het is bekend dat deze straf – uitzetting uit het weeshuis, zonder het recht op terugkeer – in het dertigjarig bestaan van het weeshuis slechts enkele malen is uitgesproken. In één klein zinnetje geeft de auteur hier de essentie van het werk van de rechtbank, ja zelfs van heel Korczaks constitutionele pedagogiek weer: ‘Het zijn niet de kinderen die je eruit zetten. Het zijn

de regels en de wetten die je eruit zetten’ (p. 84). Inderdaad: regels en wetten vormen de grondslag van de ‘republiek’, van het democratisch samenleven, een inzicht dat ook een andere joodse denker in de 20ste eeuw, Hannah Arendt, zich eigenmaakte. Er valt, hoe wrang ook, regelmatig te lachen, te grimlachen misschien, in dit boek, bijvoorbeeld door de joodse ‘witzes’ die de kinderen en de dokter elkaar vertellen. Moppen tappen, verhalen vertellen, hard werken aan de corveetaken, het zijn manieren – de enige manieren – om de verschrikking van ‘het reële’ op een afstand te houden. Wij lezers anno 2008 kennen de afloop. En de kinderen in dit verhaal? Er dringen wel degelijk geruchten door vanuit het getto, maar de werkelijke omvang van de zich voltrekende ramp dringt niet echt door. Aan het slot memoreert Ester dat zij zich als een vlinder voelt: ‘Het is een heerlijke dag vandaag en ik denk aan sterven. Van pop naar vlinder’. (...) Ik ben de vlinder en niemand kan mij verhinderen om te vliegen. Ik ben vrij en ik fladder het open raam uit. (...)

Ik zweef voorbij de muur. Ik weet dat melodie van Perele met me meereist. Het is mijn eigen troost. Dan is mijn hart weer vrij. Mijn stem is weer van mij’ (p. 117). Een prachtige referentie aan Korczaks eigen ‘Biecht van een vlinder’ uit 1892-1895 (zie Korczak Jaarboek 2007).

Dit boek is gelabeld als een C-boek en wordt geadviseerd voor lezers vanaf circa 14 jaar. Het is voorgedragen voor de Kinderjury 2009. Niet alle kinderen/jongeren zullen dit boek zonder begeleiding goed kunnen plaatsen. Het zou uitstekend passen in een project in het voortgezet onderwijs over het thema antisemitisme of tweede wereldoorlog. Het boek heeft als grote verdienste dat het niet moraliseert maar een realistische, zij het gedramatiseerde, schildering geeft van de impact van oorlog en geweld op kinderen en jongeren. Bijzonder knap is de verwevenheid van het verhaal van Ester met het levensverhaal van Korczak en zijn pedagogiek. Het boek is een zeer bijzondere verrijking van de (roman)literatuur over Korczak.

‘Het Janusz Korczak Bulletin’ is een uitgave van de Janusz Korczak Stichting en verschijnt 4 x per jaar

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met het secretariaat:

Postbus 70048
1007 KA Amsterdam
tel. 020 644 70 18
fax 020 644 81 54
info@korczaak.nl
www.korczaak.nl

Redactie Theo Cappon en Anouk Brink
Foto’s Theo Cappon
Opmaak Serge van Maris

Deze nieuwsbrief kunt u ook via uw e-mail ontvangen, stuur hiervoor een e-mail naar info@korczaak.nl onder vermelding van Janusz Korczak Bulletin

drie-maandelijks nieuwsbrief van de Janusz Korczak Stichting
nummer 4, december 2008

VAN DE REDACTIE EN HET BESTUUR

Het laatste Bulletin van 2008 biedt u weer boeiende informatie uit de Nederlandse en Internationale Korczak wereld. Naast de kleine berichten, dit keer een kritische beschouwing door Arie de Bruin over de steeds geavanceerdere zorgstructuren in ons onderwijs. In zijn bijdrage ‘Gedachten over passend onderwijs’ uit hij zijn zorg over het toenemend aantal zorgleerlingen en hoe wij daarmee omgaan. Verder een mooie recensie van het nieuwe jeugdboek ‘Mijn Stilte’ van de Vlaamse schrijfster Ina Vandewijer over het leven in Korczaks weeshuis gedurende de gettoperiode. Tot slot de (ingekorte) toespraak die Marian Koren, als voorzitter van de jury, hield bij de uitreiking van de Korczakprijs 2008 aan de Jeugdbibliotheek van Heerhugowaard. Wij wensen u natuurlijk een gezond en voorspoedig 2009 en danken u voor de morele en financiële ondersteuning die we dit jaar mochten ontvangen.

BESCHOUWING

Gedachten over Passend Onderwijs
door Arie de Bruin

Inleiding

Het begrip “Passend Onderwijs” heeft zijn intrede gedaan in het onderwijs. Overal in het land zijn ontwikkelingen gaande om in 2011 goed voorbereid te zijn op de invoering van de zorgplicht. De invoering van Zorgadviesteams, regionale of stedelijke netwerken voor passend onderwijs, centra voor Jeugd en Gezin, overall zoekt men naar nieuwe structuren om passend onderwijs mogelijk te maken. In de afgelopen 15 jaar is er in het onderwijs al veel aandacht gekomen voor zorgstructuren, er zijn intern begeleiders en maatschappelijk werkers. Maar ondanks de steeds geavanceerdere zorgstructuren neemt het aantal zorgleerlingen in het onderwijs explosief toe: het aantal rugzakleerlingen groeit, cluster-4-scholen barsten uit hun voegen. Het WSNS-beleid was juist bedoeld om die groei terug te dringen, het tegenovergestelde is het geval. Het is lastig echt grip te krijgen op deze ontwikkelingen.

De oplossing wordt mijns inziens te veel gezocht in het opbouwen van nieuwe structuren, nog complexere samenwerkingsverbanden tussen alle mensen en organisaties die zich op de een of andere manier met een kind bezig houden, afstemming tussen allerlei disciplines, betere registratie, digitale dossieruitwisseling enzovoort.

Enkele gedachten

Hoe komt het toch dat het aantal zorgleerlingen zo sterk gegroeid is? Sinds de invoering van WSNS, het diagnostisch onderwijzen en het werken met handelingsplannen zou je ver-

wachten dat het aantal probleemleerlingen zou afnemen, het tegendeel is waar. De volgende factoren zouden hier m.i. een rol in kunnen spelen:

- De ver doorgevoerde toetscultuur speelt hier ook een rol in: voortdurend wordt een kind “de maat genomen”. Afwijkingen van de standaard worden geproblematiseerd; via handelingsplannen wordt actie ondernomen om de problemen op te lossen; veel kinderen zouden echter gebaat zijn bij geduld. Er is te weinig geloof in de eigen mogelijkheden van kinderen die vaak op hun eigen tijd de noodzakelijke ontwikkelingen doormaken.
- Onderwijs wordt gezien als een productieproces met standaard-opbrengsten. Ontwikkeling is daarbij gereduceerd tot een opeenvolging van te programmeren eenheden. Het idee dat leren en ontwikkeling volgens een doorgaande lijn zou verlopen klopt niet; kinderen kennen gevoelige periodes, hebben ontwikkelingsprongen (bijv. tijdens een zomervakantie), staan zo nu en dan stil, soms is zelfs sprake van regressie en dan weer van een flinke progressie. Het voortdurend meten met de gemiddelde standaard als maat, brengt bij veel kinderen afwijkingen in beeld; of zijn het natuurlijke fluctuaties?. Die worden geproblematiseerd; leerkrachten, ouders en kinderen gaan zich zorgen maken, er worden handelingsplannen gemaakt om een inhaalslag te bewerkstelligen. Door de toetsuitslagen komen kinderen onder druk te staan; het zelfconcept krijgt een deuk en dat wordt vervolgens de belangrijkste factor voor het (toekomstige) falen.
- Kinderen worden gezien als bezitters van risico’s; het “volgen” van de ontwikkeling van het kind is niet gericht op de mogelijkheden en kwaliteiten van het kind, maar op afwijkingen van de standaard en het ontdekken van risico’s. Kinderen worden gestigmatiseerd via hun z.g. “afwijking”: een zorgleerling met PDD-NOS, een autist, een rugzakleerling, een downer, een ADHD-er. Vervolgens worden zij door opvoeders vanuit die tunnelvisie bekeken en behandeld. Ook dan ligt selffulfilling prophecy voor de hand.

Ik wil nog een ander fenomeen onder de aandacht brengen. Bij de primaire opvoeders (ouders en leerkrachten) ontstaat steeds meer handelingsverlegenheid. In de zorgstructuur wordt een brede laag van deskundigen rondom de leerkracht geplaatst. Binnen de school zien we naast (of boven?) de juf of meester de remedial teacher, de intern begeleider, de ambulante begeleider, de maatschappelijk werker. Wanneer de leerkracht problemen ervaart met een leerling, durft hij nauwelijks meer af te gaan op zijn pedagogische intuïtie of eigen professionaliteit. Vele deskundigen geven hun visie op het dossier, spreken over het kind en niet met het kind. De leerkracht (of ouder) wordt uitvoerder van allerlei goed bedoelde adviezen, handelt daarbij soms op een wijze niet bij hem

of haar past en wordt onzeker. De leerkracht krijgt niet alleen adviezen van derden, maar wordt er ook afhankelijk van en is zelfs bang om van “hogerhand” teruggefloren te worden.

Begrijp mij goed: ik ben ervan overtuigd dat al die mensen volkomen integer en deskundig handelen, maar het hele systeem zuigt energie, tijd en geld weg waar dat hoort: namelijk bij de primaire opvoeders die in een directe pedagogische relatie met het kind staan en van daaruit moeten (durven) handelen.

Naar passend onderwijs

Om passend onderwijs te kunnen realiseren voor kinderen moeten we zoeken naar mogelijkheden om de uitvoeringspraktijk van opvoeders te versterken. Ouders en leerkrachten die direct met het kind te maken hebben moeten gesteund worden. Het heeft naar mijn idee geen zin om een nog grotere laag van specialisten op afstand in het leven te roepen, nog meer overlegstructuren en registratiemogelijkheden te ontwikkelen.

Het aantal mensen dat zich met de opvoeding van een kind bemoeit moet beperkt zijn; die mensen moeten bovendien met elkaar verbonden zijn. En als we het over een kind hebben, moet dit kind gekend worden; niet het zorgdossier wordt besproken, maar het kind zelf en zijn handelen. Het is ook noodzakelijk dat het spreken met het kind integraal onderdeel vormt van elke pedagogisch handelen, en ook van elk diagnostisch of therapeutisch handelen in dat kader! (zie bijvoorbeeld Janusz Korczak!)

De pedagogische relatie tussen opvoeder en kind staat centraal; die moet ook altijd het uitgangspunt zijn voor alles wat in het kader van passend onderwijs wordt gerealiseerd. Alles is er op gericht om die relatie te versterken; het is de basis voor elk handlingsplan en al het remediërende werk.

Misschien moeten we “Passend Onderwijs” niet zoeken in nog meer interdisciplinaire structuren en dossieroverleg, maar in een ander pedagogisch concept: het geloof in eigen kunnen van kinderen en hun primaire opvoeders! De ontwikkeling van een kind is geen therapeutisch proces, maar een natuurlijk proces dat zich vooral binnen sterke pedagogische relaties manifesteert. Niet het risicodenken, niet het economisch model dat slechts opbrengsten meet, maar respect voor het kind en zijn mogelijkheden staat centraal!

Hoe zouden we een dergelijk ideaal in Nederland nu eens vorm kunnen geven in de komende jaren? Ik ben ervan overtuigd dat tijd, geld en menskracht hierbij geen belemmerende factoren hoeven te zijn. Als we heel veel geld dat nu in de steeds verder uitdijende laag van structuren verdwijnt, op een andere manier gaan inzetten, doen zich ongekende mogelijkheden voor.

ACTIVITEITEN JKS

Korczak Prijs Uitreiking 2008

Hieronder volgt een verkorte versie van de toespraak die Marian Koren, Juryvoorzitter Janusz Korczakprijs, heeft gehouden.

Met groot genoegen heet ik u namens de jury van de Janusz Korczak Prijs welkom op deze bijzondere bijeenkomst: de uitreiking van de Janusz Korczak Prijs 2008.

Het is een bijzondere dag, 20 november, niet alleen vanwege de prijsuitreiking, maar ook omdat het de internationale Dag van de Rechten van het Kind is. Er zijn veel rechten van kinderen geformuleerd, maar alle rechten beginnen met dat ene recht: het recht op respect. Elk kind heeft recht op respect, dat is precies wat Janusz Korczak zo'n honderd jaar geleden al zei. Hij formuleerde de eerste rechten van het kind.

Daarom is het wellicht ook goed dat er een kindombudsman in Nederland komt, zoals vandaag door de Tweede Kamer besloten. Een kindombudsman die waar nodig voor kinderen en hun rechten spreekt. Voor vele belangrijke zaken zijn er professoren en deskundigen. Maar als het gaat om kinderen, wie zijn dan de echte experts? Waar zijn kinderen druk mee? Waar dromen ze van, wat houdt hen bezig? Dat zijn belangrijke vragen voor leraren, dokters, bibliothecarissen, architecten, burgemeesters en ieder die met kinderen in aanraking komt. Janusz Korczak ging uit van de eigenheid van elk kind, de eigen leefwereld en het vermogen om aan het eigen leven vorm te geven. Hij ging uit van het perspectief van het kind, luisterde naar hun argumenten. Janusz Korczak geloofde in de vele talenten van kinderen, maakte hen weerbaar en ging met hen mee in de wereld der ontdekkingen.

Zo krijgen kinderen een kans zich te ontplooiën, ongeacht waar ze vandaan komen en hoe hun familie is. Dat leefde Janusz Korczak, en vele mensen vinden inspiratie in zijn werk en leven.

Daarom is er een Janusz Korczak prijs, die initiatieven in de geest van Korczak wil stimuleren en waarderen. De prijs wordt eenmaal in de twee jaar uitgereikt. De jury, bestaande uit Jaap Bros, Elly Vollmann en Marian Koren, heeft met name gekeken naar nieuwe terreinen van de samenleving waar het werken in de geest van Korczak een bijdrage zou kunnen leveren. De nadruk ligt op het eigen initiatief en de stem van kinderen. Uiteindelijk zijn vier nominaties uitgekozen voor verdere informatie en afweging. Daarbij zijn de criteria voor het toekennen van de Prijs langsgelopen. Het gaat daarbij om een instelling die zelf direct met kinderen werkt; die dat doet in de geest van Janusz Korczak, al hoeft er niet expliciet van zijn ideeën te worden uitgegaan. Maar het moet wel gaan om een manier van werken die gekenmerkt wordt door respect voor de rechten, de eigen belevingswereld en de eigen actieve inbreng van kinderen; en ook om activiteiten die op een creatieve en vernieuwende manier vorm geeft aan het leven van kinderen.

De Janusz Korczak Prijs 2008 wordt toegekend aan de jeugdbibliotheek in Heerhugowaard.

De jeugdbibliotheek is met de kinderen in de omgeving nauw verbonden en heeft ze betrokken bij het denken en ontwerpen van de 'Bibliotheek van de Toekomst'. Niet alleen werden met de kinderen gesproken en hun vragen gesteld over de digitale wereld, wat boeken voor hen betekenen, en hoe ze het liefste over hun omgeving willen leren, maar ook gingen ze aan de slag om hun antwoorden en ideeën met architecten om te zetten in de bouw en inrichting van de nieuwe bibliotheek. Veiligheid, samen werken met anderen, inspiratie door een Prikkelplek, verhalen vertellen zijn enkele elementen die kinderen in de bibliotheek wilden terugzien. Verbondenheid met de buitenwereld, ook letterlijk via de grote raamvlakken en uitkijk-punten, en mogelijkheden voor kinderen om aan elkaar iets te kunnen presenteren en van elkaar te kunnen leren, zijn andere

ideeën, die kinderen, tot hun groot genoegen terug zagen in de opzet en vormgeving van de Jeugdbibliotheek.

De inbreng van kinderen is als mee-praat-project door 25 andere scholen opgepikt en die werden ook sterk bij alles betrokken. Per school neemt een aantal kinderen deel aan de voortgang van het Bieb-project. De kinderen doen zelf onderzoek naar gebruik van de bibliotheek, fijne plekken in het gebouw, eigen ontwerpen, zelf tentoonstelling of workshops maken. Ze brengen ook Biebkidz (driemaandelijks tijdschrift) uit.

De jeugdbibliotheek met haar team blijft niet staan nu het nieuwe gebouw en de inrichting er eenmaal zijn: ze laat zich leiden door de vraag hoe kinderen actief in de bibliotheek kunnen deelnemen. De vele activiteiten, creaties en tentoonstellingen gerealiseerd door de kinderen getuigen ervan. Iedereen wil in zo'n bibliotheek wel een Biebkid zijn.)*

De jury meent dat de zorgvuldige en serieuze wijze waarop met ideeën en deelname door kinderen wordt omgegaan, zodat kinderen hun eigen bibliotheek kunnen beleven als plek voor prikkeling, ontwikkeling, verhalen en eigen presentaties, de Janusz Korczakprijs van harte verdient. We spreken de hoop uit dat deze Janusz Korczakprijs een extra stimulans zal zijn voor spreiding van deze kindgerichte werkwijze over vele bibliotheken (en ook scholen en andere instellingen die met kinderen werken).

Het is prachtig dat de bijzondere prijs in de vorm van het borstbeeld van Janusz Korczak, als wisselprijs vandaag uitgereikt mag worden aan de kinderen en de Jeugdbibliotheek Heerhugowaard, in de persoon van Monique Mosch. We feliciteren jullie van harte: proficiat!

*) Bron: Je kan hier overal heen, bijna... Samen bouwen aan een nieuwe jeugdbibliotheek. Bibliotheek Heerhugowaard. Samen-gesteld door Monique Mosch en Karin Bertrams, Leidschendam, Biblion, 2008. (ISBN 978-90-5483-818-0)

Impressie van Theo Cappon

De prijsuitreiking werd opgeluisterd door de Biebkidz zelf. Om 4 uur zat het amphitheater van de Bibliotheek bomvol. Jongeren en ouderen. Een groep kinderen was dagen te voren in touw geweest om de uitreiking een bijzonder karakter te geven, via hun zelf bedachte presentaties. Na de indrukwekkende toespraak van Marian Koren, hadden de Biebkidz een aantal verrassingen voor ons in petto. We begrepen hierdoor dat hun bibliotheek ook een plek is voor experimenten en workshops. Ze demonstreerden hoe je in de BIEB je eigen hobbies, vaardigheden en fantasieën de vrije loop kan laten. Het borstbeeld van Korczak hadden ze met opzet ergens apart gezet, zodat ze ons eerst op het verkeerde been

konden zetten met nep-beelden. Maar uiteindelijk werd op een karretje toch de echte buste naar voren gereden. Monique Mosch, de 'leading lady' van deze bieb toonde ons via een schitterende video-presentatie het hele concept van deze Jeugdbibliotheek. Inderdaad, alles met en door kinderen. Alles bij elkaar maakte dat het een hele bijzondere bijeenkomst was.

Nieuws van de Korczak-Ghana Groep.

door: Theo Cappon

In de maand oktober had ik de gelegenheid het project CPYWD (Community Partnership for Youth and Women Development) in Tamale (Noord-Ghana) te bezoeken. We hebben sinds de Internationale Korczak Jongeren Conferentie in 2007, een intensief contact met deze enthousiaste groep mensen. Onder de bezielende leiding van Yakubu Iddrisu, zijn vrijwilligers in Tamale en de omliggende dorpen actief om kinderen en jongeren via na-schoolse activiteiten, uit te dagen om eigen initiatieven te nemen, sterker te participeren in de 'communities' en via 'learning - through-playing' allerlei sociale vaardigheden te leren. (Durf je mening te geven, kom voor je ideeën op en presenteer jezelf).

Twee weken heb ik, achter op de terreinmotor, vele dorpen bezocht en gezien hoe de jonge vrijwilligers met de kinderen werken. Je ontdekt dan meteen de ongelooflijke problematiek waarmee de projectmedewerkers worden geconfronteerd: volle klassen met 50-60 leerlingen, geen spel- en ontwikkelingsmateriaal, slecht opgeleide leerkrachten, overvolle klassen, strenge discipline waardoor de kinderen murw gemaakt worden en een zeer onderdanige, passieve houding gaan aannemen. Ik heb met stijgende verbazing en respect gezien hoe men met weinig middelen en grote betrokkenheid, kinderen na schooltijd iets geheel anders biedt.

Werken in kleinere groepen met gezelschapsspelen waardoor kinderen zelf oplossingen moeten bedenken en uitgedaagd worden tot samenwerken. Maar ook activiteiten met de hele groep waarin kinderen iets van hun emoties mogen laten zien.

Naar aanleiding van dit bezoek een dringende vraag: Wie wil ons helpen met eenvoudig spel materiaal, zoals: lotto's, puzzles, (max. 100 stukjes), 'Mens erger je niet', Rummie Cup, enz., enz.? Door het grote aantal kinderen hebben de vrijwilligers veel meer materiaal nodig.

Wie helpt?? Telefoon: 020-6447018

PRIKBORD

Het nieuwe Korczak jaarboek 2008, 'Er waren vijf kleuren, over creativiteit en kinderen' komt dezer dagen van de pers. Als donateur krijgt u het prachtige boek met 160 pagina's, waarvan 15 in kleur, toegezonden.

Kijkt u nog even na of u uw donatie 2008 heeft overgemaakt? We willen u immers het jaarboek als betalende donateur gratis toezenden.